



Toolbox & Richtlijnen voor
Archief- & Collectiezorg
in de Kunstensector

Onderzoek naar archieven en collecties in de beeldende kunsten

Omkadering

I. AANLEIDING VAN HET VOORONDERZOEK	1
II. BEOOGDE RESULTATEN VAN HET VOORONDERZOEK	2
III. WERKWIJZE	3

I. Aanleiding van het vooronderzoek

Uit de eerste terreinverkenning van het project 'Erfgoedzorg in de kunstensector' bleek dat er zich reeds expertise en kennis bevindt in de cultureel-erfgoedsector omtrent archief- en collectiezorg in de kunstensector.¹ Deze expertise en kennis is echter niet in alle deelsectoren van eenzelfde niveau. Voor de deelsector architectuur en vormgeving centraliseert CVAa de kennis en brengt het erfgoed in kaart. Binnen de podiumkunsten is Het Firmament een duidelijk aanspreekpunt en Resonant staat in voor het muzikaal erfgoed. Voor het erfgoed van de beeldende kunsten bestaat er echter geen expertisecentrum.

Ook op het TRACKS-lanceringsevenement op 18 juni 2014 bleek dat veel kunstenaars en organisaties reeds ervaring en expertise bezitten op vlak van archief- en collectiezorg.² Toch blijft er vraag naar duidelijkheid omtrent de 'zorg voor het eigen archief' als subsidievoorwaarde in het Kunstendecreet en naar een contact- of aanspreekpunt om een antwoord te bekomen op vragen en een oplossing voor problemen m.b.t. archief- en collectiezorg. De verschillende deelsectoren hebben zowel gedeeltelijk identieke vragen en problemen, maar ook specifieke. De problematiek van een aanspreekpunt voor hulp en ondersteuning is opgelost voor de meeste deelsectoren, maar voor de beeldende kunsten blijft dit hiaat echter bestaan.

Hiernaast is er ook de nood om het erfgoed in de verschillende deelsectoren in kaart te brengen. Resonant en CVAa hebben op dit vlak al een lange weg afgelegd voor het erfgoed van respectievelijk de muziek- en architectuursector. CVAa breidt dit momenteel verder uit naar het erfgoed van de vormgevingssector, Het Firmament heeft in het verleden het erfgoed van het figurentheater in kaart gebracht, en breidt dit nu uit naar de volledige podiumkunstensector. Door het ontbreken van een aanspreekpunt / kenniscentrum m.b.t. de archieven in de sector van de beeldende kunsten is er in deze deelsector onvoldoende zicht op de omvang en toestand van dit erfgoed. Dit impliceert ook dat de mogelijkheden voor onderzoek en valorisatie beperkt blijven.

¹ Zie: <http://kp.projecttracks.be/resources/terreinverkenning.pdf>

² Zie: <http://www.projecttracks.be/nl/nieuws/intern/item/verslag-lancering-tracks-website-op-18-juni>

Dit korte vooronderzoek is een eerste aanzet om het erfgoed binnen de deelsector van de beeldende kunsten én de problemen/uitdagingen die ermee verband houden in kaart te brengen. De belangrijke onderzoeksvragen zijn:

- Welke archieven en collecties zijn er?
- Wie vormt en beheert ze?
- In welke toestand bevinden ze zich?
- In welke mate zijn de archiefvormers en de beheerders van deze archieven en collecties in de beeldende kunsten zich bewust van de waarde en de mogelijkheden ervan?
- Hoe kunnen we de kunstenaars en kunstenuorganisaties beter begeleiden of ondersteuning in het zorgdragen?

Op basis van de eerste bevindingen wordt een sterkte-zwakteanalyse (SWOT-analyse) opgesteld voor de verschillende doelgroepen en de sector van de beeldende kunsten in zijn geheel. De sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen worden in een rondetafelgesprek afgetoetst bij de doelgroepen.

Dit vooronderzoek vormt enerzijds de basis voor een voortgezet en diepgaander onderzoek naar het erfgoed van de beeldende kunsten en is dus niet exhaustief. Hierbinnen worden aanbevelingen geformuleerd naar verschillende actoren, waaruit concrete (korte- en langetermijns)acties kunnen worden afgeleid. Anderzijds wordt met dit vooronderzoek getracht reeds een bewustzijn tot stand te brengen bij de archiefvormers. Tijdens dit onderzoek wordt er ook gepolst naar hun eigen noden worden ze bijgestaan in de zorg voor hun eigen archieven en collecties.

Het vooronderzoek wordt uitgevoerd en gecoördineerd door PACKED vzw, in kader van het TRACKS-project, en in nauwe samenwerking met BAM, steunpunt voor beeldende, audiovisuele en mediakunsten. Een in omvang beperkte klankbordgroep zorgt voor bijsturing en ondersteuning. Voor de klankbordgroep worden gevraagd:

- Dirk De Wit (BAM)
- Saskia Scheltjens (universiteitsbibliotheek Gent)
- Rony Vissers (PACKED vzw)
- Sofie Decaigny (CVAa)

Het onderzoek wordt uitgevoerd in de periode november 2014 - februari 2015.

II. Beoogde resultaten van het vooronderzoek

Dit vooronderzoek ligt aan de basis van verdere aanbevelingen aan de deelsector beeldende kunsten en andere actoren. De resultaten van dit onderzoek dienen een eerste aanzet te zijn tot:

- een bewustzijn tot stand brengen bij vormers en beheerders van archieven en collecties uit de sector beeldende kunsten m.b.t. het samenstellen en bewaren ervan;
- kennisopbouw en in netwerkverband ter beschikking stellen over het samenstellen en bewaren van archieven en collecties;
- archieven en collecties in de beeldende kunstensector in kaart brengen (er is geweten welke archieven en collecties interessant zijn, welke mogelijks bedreigd worden) en vindbaar maken voor professionelen;
- een sterke relatie opzetten tussen archief- en collectievormers, expertisecentra en de

plekken die werken rond onderzoek en ontsluiten, waardoor het gebruik van archieven en collecties voor onderzoek en ontsluiting wordt gestimuleerd. Er is tevens een duidelijk aanspreekpunt voor vragen en problemen;

- aandacht creëren voor onderzoek in de beeldende kunst en *good practices* omtrent aangepaste vormen van ontsluiting van dat onderzoek, m.a.w. de mogelijkheden tot valorisatie van het erfgoed worden verkend.

>> De acties om de beoogde resultaten te halen moet in fases worden georganiseerd. De eerste stap is het uitbouwen van kennis omtrent de plaats, de toestand en de noden m.b.t. archieven en collecties in de beeldende kunsten.

III. Werkwijze

1. Vaststellen van de doelgroepen (archiefvormers in de sector van de beeldende kunsten)

Om kennis uit te bouwen rond archieven en collecties in de beeldende kunsten, moet eerst onderzocht worden waar deze archieven en collecties zich bevinden en wie deze aanmaakt. De beeldende kunstensector wordt opgedeeld in verschillende types subsectoren zodat per subsector of doelgroep een stand van zaken kan opgesteld worden.

In samenspraak met BAM worden er in dit vooronderzoek per doelgroep maximum twee actoren gecontacteerd waarbij een aanvullend gesprek zal plaatsvinden om de ontbrekende gegevens aan te vullen of te verrijken.

Bij het kiezen van doelgroepen en de bevraging van de actoren wordt geen volledigheid nagestreefd. In een vervolgonderzoek kunnen de bevindingen dieper uitgewerkt worden.

Er wordt gekozen om met de volgende doelgroepen van start te gaan:

- tentoonstellingsplaatsen;
- collectiebeherende instellingen;
- kunstenaars / kunstenorganisaties;
- private verzamelaars;
- kunstenwerkplaatsen;
- festivals en evenement-gebonden organisaties;
- galerijen;
- erfgenamen;
- onderzoekers.

De betrokken archiefvormers worden tijdens en na het vooronderzoek door PACKED vzw ondersteund en begeleid bij alle noden en vragen in verband met hun archief- en collectiezorg. Zo wordt er getracht om de zorg voor de beeldende kunstenarchieven reeds te verbeteren tijdens het traject. Het is immers de taak van PACKED vzw om te ondersteunen en expertise te ontwikkelen en te delen.

2. Doelgroepen bevragen

Voorafgaand wordt een vragenlijst opgesteld aan de hand van dewelke er gevraagd wordt naar de stand van zaken en noden m.b.t. de archieven en collecties. De vragen situeren zich onder de volgende 10 punten en refereren naar de TRACKS-richtlijnclusters:

- Visie en beleid
- Overzicht
- Waardebepaling
- Orde en beschrijving
- Duurzame bewaring (toestand, bedreiging)
- Gebruik en rechten
- Ondersteuning
- Financieringsmodellen van archieven en bewaring en beheer

3. Vaststellingen formuleren

Aanvullend met de bevraging de kennis aanvullen met informatie uit het TRACKS-parcours (o.a. rondetafelgesprekken bij lancering van TRACKS) en eerdere projecten. Op basis hiervan worden vaststellingen geformuleerd.

4. Analyse

Op basis van de vaststellingen een SWOT-analyse opstellen voor de diverse doelgroepen en algemeen voor de hele sector beeldende kunsten.

- Sterktes
- Zwaktes
- Kansen
- Bedreigingen

5. Evaluatie

Vaststellingen en resultaten uit de SWOT-analyse bespreken met de doelgroepen in rondetafelgesprekken:

- Kloppen de bevindingen en vaststellingen?
- Kunnen deze representatief worden geacht voor de (deel)sector?
- Zijn er andere hiaten?
- Wat zijn mogelijke aanbevelingen en acties die we kunnen meegeven en aan welke actoren?
- Indien dit plaatje niet representatief is, wie moet er dan aanvullend worden gecontacteerd in functie van correcties en/of aanvullingen?

6. Aanbevelingen

Op basis van de SWOT-analyse en de rondetafelgesprekken aanbevelingen formuleren die gericht zijn op:

- sector beeldende kunsten (doelgroepen) zelf
- expertisecentra en cultureel-erfgoedsector
- kunstenteunpunt
- overheid

7. Acties

Vanuit de aanbevelingen kunnen er concrete acties vloeien (op korte en lange termijn) die kunnen uitgewerkt worden in een vervolg of verdieping van het vooronderzoek.

- in kaart brengen van erfgoed van de beeldende kunsten

- noden en kennis i.v.m. waarderen / valoriseren
- noden en kennis i.v.m. registreren, inventariseren en beschrijven
- noden en kennis i.v.m. bewaren
- noden en kennis i.v.m. ontsluiten / activeren
- aanspreekpunt en ondersteuning structureel inbouwen
- globaal beleid uitwerken tot het behoud, beheer en valorisatie van het erfgoed van de beeldende kunsten.

8. Timing

8.1. Voorstudie + projectplanning	september - oktober
8.2. Analyse bestaande bronnen en onderzoeken	oktober
8.3. Oplijsten en contacteren van de gesprekspartners	oktober - november
8.4. Bevraging bij doelgroepen waar zich hiaten bevinden	november - december
8.5. Uitschrijven vaststellingen	november - december
8.6. Opstellen SWOT-analyse	december
8.7. Rondetafelgesprek	januari
8.8. Formuleren van eerste aanbevelingen	januari - februari
8.9. Acties uitwerken en partners zoeken	februari

Voor meer informatie over dit onderzoek, contacteer Sanne Van Bellingen: sanne@packed.be